

Fonološki opis posavskega govora v Stržišču¹

Melita Zemljak

IZVLEČEK: Štajersko posavsko narečje je eno izmed manj raziskanih slovenskih narečij. Je prehodno narečje, saj se v njem prepletajo starejše dolenske in mlajše štajerske narečne značilnosti. V tem prispevku sta v obliki fonološkega opisa predstavljena glasoslovje in naglas govora vasi Stržišče z okolico, ki spada v posavski sevniško-krški govor. Zaradi obrobne lege in dnevnih migracij izkazuje stržiški govor celo nekaj značilnosti t. i. mešanih govorov. Stržiškemu govoru najbližja točka v mreži za SLA je Sevnica (Slovenski lingvistični atlas, točka 304), ki pa danes že kaže značilnosti mestne govorice.

ABSTRACT: The Štajersko dialect in Posavje is one of the least researched Slovenian dialects. It is considered as a transitional dialect because it combines older Dolenjsko and newer Štajersko dialectal features. In the form of a phonological description this article presents the phonology and the stress patterns of the local speech of the village of Stržišče and its surrounding area. This speech is a part of the Sevnica-Krško speech and because of its far-off position and daily migrations it even shows some features of the so-called mixed speeches. The nearest SLA point is Sevnica (Slovenian Linguistic Atlas, point 304), but this speech is already showing features of an urban speech.

0 Uvod

Štajersko posavsko narečje² spada med dialektološko manj raziskana narečja v Sloveniji. Ta prispevek bo skušal osvetliti glasoslovno in naglasno podobo govora vasi Stržišče (pri Sevnici), ki spada v njegov govor oz. podnarečje.

Stržišče leži v severovzhodnem delu občine Sevnica, ki je ena srednje velikih občin v Sloveniji. V hribovskih predelih občine so naselja razložena ali pa jih

¹ Članek kot poskus fonološkega opisa temelji na zbranem gradivu za diplomsko nalogo (mentorica red. prof. dr. Zinka Zorko) in na ugotovitvah, nastalih na osnovi nadaljnega zbiranja gradiva za magistrsko delo (mentorica doc. dr. Vera Smole) tudi na okoliškem območju.

² KARTA SLOVENSKIH NAREČIJ (1993: zemljevid).

1.1.3.1 Zlogotvorni zvočniki so: /l/, /l̥/, /ɲ/, /ŋ/, [ŋ].

1.2 SOGLASNIKI

1.2.1 Zvočniki

[u]			<i>m</i>
v			
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>			
	<i>ʃ</i>		[ŋ]

1.2.2 Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

1.3 PROZODIJA

1.3.1 Naglas ni vezan na določeno mesto v besedah.

1.3.1.1 Naglašeni samoglasniki so lahko dolgi ali kratki (kvantitetna opozicija). Kratek je lahko le /ə/, ostali so podlegli štajerski tendenci podaljševanja. Nenaglašeni samoglasniki so lahko kratki.

1.3.2 Govor ne pozna tonemskega naglaševanja.

1.3.3 Iz povedanega sledi, da ima govor naglašeno dolžino in naglašeno kračino ('V:, 'V) ter nenaglašeno kračino (V).

2 Distribucija

2.1 SAMOGLASNIKI

2.1.1 Dolgi samoglasniki

2.1.1.1 Pred /j/ je možna le prosta različica /i:/ (*gəspu'di:ja/guspu'di:ja*, *ləži:ja*, *s'vi:je*, *t'ri:ja'tri:je*).

2.1.1.2 Pred /l̥/ sredi in na koncu besede se pojavlja redka položajna različica [j:] (*dəbj:ta*, *nə'dj:t*, *pərvu'lj:ta*, *ta'pj:t*, *žj:ta*).

2.1.1.3 Manj pogosti različici fonemov /u:/ ali /u:u/ sta [ü:] in [ü:u], posamično pa celo [iü]. Pojavljajo se predvsem v notranjih zlogih (*d'rü:uk*, *'lū:ušp*, *pə'sü:nj*, *pl'ačü:ujem*, *'pü:ustu*, *pu'nü:ujama*, *s'lü:žu*, *t'jü:de*, *t'ü:ut*, *u'dü:ušu*, *znü:ucu*).

2.1.1.4 Dvoglasnik /i:ɛ/ se ne pojavlja v položaju pred /r/ – na tem mestu je izključno /i:/ (*'mi:ra*, *'vi:ra*, *z'vi:r*; *več'i:r*; *'pi:rje*).

2.1.1.5 Fonemi /i:ɛ/, /e:/, /i:ɛ/, /e:i/ imajo redko prosto različico [ɛ:], /u:ɔ/, /o:/, /u:ɔ/ pa [ɔ:] v besedah, prevzetih iz slovenskega knjižnega ali tujega jezika

(*dérɛktor*; 'ɛkstra, 'gɛp], 'xɛcal, k]ɛr; 'mɛtra (R ed.), *pr'ɛɕɕdnik*, *putrɛb]n*, *rastɛ:gni*, *met* 'tɛ:m (M ed.) *na tɛrɛ:ni* (M ed.), 'tɛ:di, 'tɛ:ga, *trɛ:ba*, *udɛlɛ:nja* (R ed.), *]trɛ:čka*; *u* 'Boki 'Kotarski (M ed.), 'bɔdnica, *ɛɛtɔ*; *do]žnost*, *g'dɔr*, *xar'mɔnika*, 'jɔvo *na'nɔvo*, 'tɔx(k) 'lahko', 'pɔtpu'ko: *]mik*, *prɛ'nɔsi*, *pr'ɛrɔ:ki* (I mn.), *s pr]kɔ:lici* (O ed.), 'rɔ:dna, 'rɔ:jstne (T mn.), *sp'lɔ:x*, *spu'sɔ:b]n*, *sfrɔ:ju* (R mn.), *s'vɔ:je*, *štɔ:pal*, *telefɔ:n*, *z vodo'vɔ:dni* (O ed.)).

- 2.1.1.6 Iz prvotne položajne različice dvoglasnika /eɪ/ pred /j/, /l/ in [ɥ] je /e:/ postal fonem ('*ce:nt]ime:tru* (R mn.), '*ce:u*, '*ɕe:u]lu* (R mn.), '*de:jte*, '*fe:jst*, '*fre:j*, '*xte:u*, '*je:mu* 'imel', '*ke:j*, '*me:l*, '*me:u* 'imel', *nɛp're:j*, *p're:muk*, *pug'le:j*, '*se:det*, '*se:j* (členek), *zɛ'me:ju*, *z'de:l*, '*ze:j*).
- 2.1.1.7 Iz prvotne položajne različice je v govoru zelo redki /o:/ po novejših podaljšavah, naglasnih premikih in s prevzemanjem novih besed postal fonem ('*do:ns*, *ud d'vo:jčku* (R mn.), '*go:r*; '*jo:*, '*to:xk* 'lahko', '*no:*, '*o:je:j*, '*po:* 'potem', '*s'ko:ču*, *u* '*so:bi* (M ed.), '*vo:ja*, '*šo:u*).
- 2.1.1.8 /jɛ/ na začetku besede neposredno za /j/ ni možen. Tu se /j/ in /j/ zlijeta v /j/ ('*je:sk* 'jezik').
- 2.1.1.9 /uɔ/ v položaju za /v/ ni možen. Tu se z njim zlije ('*uɔda* 'voda', '*uɔle* 'vole' (T mn.), *pu* '*s'uɔji* (M ed.), *za* '*uɔglam* (O ed.), '*uɔzu* 'vozil').
- 2.1.1.10 /eɪ/ pred /l/ ima neobvezno položajno različico [ä:] ('*ɕä:ta*, '*dä:ta*, '*mä:ta* 'imela', '*pärlä:ta*, '*pä'žvä:ta* 'preživela', '*zdä:l* 'zdelo').
- 2.1.1.11 /ər/ je možen samo v položaju med soglasnikoma (*pu* 'čami, *pu* 'daru (T mn.) 'po drva', '*kəmca*, '*pəistan*, *ta* 'pənu, '*pəišu* 'prišel', '*təta*, '*umənu*, '*Žigəšk* 'Vərx 'Žigarski Vrh').
- 2.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki
- 2.1.2.1 Kratki naglašeni samoglasniki so zaradi (štajerske) težnje po podaljševanju kratkih zadnjih ali edinih besednih zlogov zelo redki. Še najpogostejši je /ə/, možen tudi v nezadnjih besednih zlogih, drugi se pojavljajo večinoma kot redke proste različice dolgih samoglasnikov ('əna 'ena', 'ənix, əŋkrət, 'jə 'ja', 'jəx/jəst 'jaz', 'jət 'iti', 'kəx, 'kəšŋ 'kakšen', 'mənde 'menda', 'məsləm 'mislim', 'mlət 'mladi', 'nəɕ, 'nəs 'nas', 'prəɕ, səvəde, təkkrət, 'təst 'tisto', 'vəlk 'veliki', 'zəɕneš 'začneš', 'zəle 'sedajle', 'zərət 'zaradi', 'žə 'že').
- 2.1.3 Nenaglašeni samoglasniki
- 2.1.3.1 Vzglasni /i/ se lahko premenjuje z /j/ ('*mi:ɛj*'*mi:ɛ*).
- 2.1.3.2 V vzglasju se /u/ lahko premenjuje z /ɥ/ (*u* '*uma:r* 'v omari', '*udü:ušu* / '*udü:ušu* 'udušil', '*umərla* / '*umərla*, '*urixtu*, '*us'lu:uge* (T mn.)).
- 2.1.3.3 V vzglasju se /e/ rad reducira v polglasnik (əŋkrjet / *enkrjet* 'enkrat').
- 2.1.3.4 Glede distribucije /o/, pa tudi /u/ in /a/, je potrebno poudariti, da je obravnavani govor ne samo prehodni, ampak mešan.⁵ Prisotni so tako pojavi

⁵ Prim. npr. Smole (1997: 283): »Mešani govor tudi nastane na/ob meji dveh narečij, vendar pri njem ne moremo govoriti o sistemski trdnosti. V njem se mešajo prvine obeh sosednjih narečij v tem smislu, da imamo za istovrstne jezikovne pojave nepredvidljive dvojnice. So posledica novejših narečne interference oz. trenutnega mešanja prebivalstva sosednjih narečnih območij.«

vzhodnodolenjskega položajnega akanja in ukanja⁶ (*da'ma.*, *z b'ra:tam*, *x u'ja:kam*; *bu'la:n*, *xu'drijl*, *ma'le:ɲkust*) kot štajerskega pretežnega ukanja ne glede na soglasniško soseščino⁷ (*u'čičeta*, *u'ku:ɔl*, *glu'buoka*) z vmesno, bolj knjižno stopnjo, tj. odsotnostjo obeh pojavov oz. z ohranjenim /o/ (*pu o'čičeti* (M ed.), *o'ku:l* 'okoli', *otrucoc*, *gospu:di* (I mn.), *ma'le:ɲkost*, *spra:ɥlamo*).

- 2.1.3.5 /a/ se pogosteje rahlo reducira v [a] (*dɔ'ma.*, *nd'prijšu*; *'a:mpak*, *'nu:tar*; *'ca:jta*, *prš'šičq*).
- 2.1.3.6 /ə/ v razmerju do drugih samoglasnikov ne izkazuje systemske trdnosti, saj se lahko pojavlja tudi kot fakultativna različica katerega koli nenačlenega samoglasnika – zlasti ob zvočnikih in zobnikih (*en'krjet* 'enkrat'; *camp'ro:uje* 'ostrešje', *dɔ'ma.*, *dɔ'žine* (I mn.), *gɔtmo:uje*, *xk'ta:rju* 'hektarjev', *lɔ'ku:ɥ*, *mɔnu:t*; *'dɔ:ɬɬ*, *dru:ɥgam*, *'duɔɔɔ*, *'xri:ɬ* 'hitro', *'ku:kɔ* 'kakor'; *kme'ti:jə* (I ed.)).
- 2.1.3.7 /j/, /j̥/, /ɲ/, /ɲ̥/, [ɲ] ne nastopajo ob samoglasnikih. Primerov za zlogotvorni /r/ ni najti, obstaja samo zveza /ə/ + /r/.

2.2 SOGLASNIKI

2.2.1 Zvočniki

- 2.2.1.1 /l/ se izgovarja pred nesprendjimi samoglasniki, najpogosteje pred /a/, /a:/ in v besednem izglasju po onemitvi zadnjega samoglasnika. Zelo pogosto je rabljen le še pri starejših govorcih (*en'ma:ɬ ab'de:ɬane*, *ab'de:ɬa:ɥne*, *b'lu:* 'biló', *dɔ'ža:ɬ*, *'dɔ:ɬɬ* 'delati', *g'lo:ɥ* 'glav', *'la:ži* 'lažje', *'mɔ:ɬa* 'imela', *ta m'ɬa:t*, *pre'ma:ɬ*, *ru'na:ɬ* 'ravnali', *zɔ'pa:ɬ*, *na ža'ɬa:st*).

2.2.2 Nezvočniki

- 2.2.2.1 Za zveneče nezvočnike⁸ velja prilikovanje po zvenečnosti kot v knjižnem jeziku: pred premorom in pred nezvenečimi nezvočniki izgubijo zven (*'puɔɔc* 'pobec'; *'tu:t* 'tudi'; *'do:ɥk* 'dolg'; *'sku:ɥs* 'skozi'; *'zluošte* 'zložite').
- 2.2.2.2 Nezveneči nezvočniki so mestoma pridobili zvenečnost pred zvenečimi nezvočniki sledeče besede ali redko pred samoglasnikom iste besede.⁹
- 2.2.2.3 V primarnih in sekundarnih skupinah /tʌ/, /dʌ/ je prišlo do redukcije /l/-ja (*'buɔɬa* 'bodla', *'je:ɬa* 'jedla', *'kri:l* 'krilo', *'pa:la* 'padla').
- 2.2.2.4 V predložnih zvezah oz. v besedah z dvema enakima¹⁰ zaporednima soglasnikoma se v izgovoru največkrat podvajata (*'dru:ɥgga* 'drugega', *'ta:gga* 'takega', *u s 'sa:bi* 's seboj'), mestoma je čutiti tudi zlitje v en sam podaljšan glas.

⁶ F. Novak (1981: 139–145), V. Smole (1997: 281–288).

⁷ J. Toporišič (1981: 147–156), M. Orožen (1981: 157–163).

⁸ Sem so všteti tudi vsi zveneči nezvočniki, ki so prišli v tak položaj po moderni vokalni redukciji.

⁹ Primere glej pri 3.2.2.

¹⁰ Tudi izenačenima po vokalni redukciji in posledični asimilaciji.

2.3 PROZODIJA

- 2.3.1 Prevladujejo dolgi naglašeni samoglasniki.
 2.3.2 Kratki naglašeni samoglasniki kažejo močno (štajersko) tendenco daljšanja.
 2.3.2.1 Kratki naglašeni samoglasnik se pojavlja večinoma v zadnjem ali edinem besednem zlogu, po naglasnem umiku mestoma še v nezadnjem.
 2.3.3 Več naglasov imajo lahko zložene in sestavljene besede ter sklopi.

3 Izvor**3.1 SAMOGLASNIKI****3.1.1 Dolgi samoglasniki**

- i:/iĵ* ← stalno dolgega *i* (*'lĵist, s'vi:ja, 'zĵĵma, 'zi:t/zĵĵt*);
 ← staroakutiranega *i* v nezadnjem besednem zlogu (*'xi:ša/'xiĵša, 'lĵpa, p'ti:či/p'tĵĵči, 'rĵĵba, 'zĵĵla*);
 ← kratkega naglašenega *i* (*'miš, 'ni:t/nĵĵt, p'tĵĵč, 'siĵt*);
 ← dolgih in staroakutiranih *ě* ter dolgih *e* pred *r* (*'mi:ra, 'vi:ra, z'vi:r, v'ĉi:r*);
 ← v izposojenkah (*'mi:rkal, š'vi:rcat*);
 ← *j* (< *n*) + *i*: (*'i:va/'ĵĵva 'nĵĵiva*').
u:/uū ← stalno dolgega *u* (*'lu:bje/'luūbje, 'luūč, 'luūp, o'luūpk*);
 ← staroakutiranega *u* v nezadnjem besednem zlogu (*'kru:ūxa* (R ed.), *'ku:ūpa* (R ed.));
 ← kratko naglašenega *u* (*'a'bu:ūt, 'ĉu:ūt, kru:x/'kru:ūx, 'ku:p/'ku:ūp, s'ku:p/'s'ku:ūp, t'ju:/t'ju:ū, t'ju:le/'t'ju:ūle*);
 ← dolgega cirkumflektiranega *o* (*'bu:k/'bu:ūk 'bog',¹¹ gus'pu:t/'gus'pu:ūt 'gospod',¹² 'nu:ūč 'noč', me'su:ū 'meso', 'mu:ūč 'moč', 'ru:ūk 'rog' s'x:ūū 'suho*').
iě ← stalno dolgega *ě* (*'gliědam, i'miě, piět, 'piětk, piěst, p'liěšem, p'riědem, s'piět, 'viěžem, 'ziěbe, ž'a'biě*);
 ← staroakutiranega *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*'diět'ĵla, k'liěčū, puk'liěkpt*);
 ← dolgega cirkumflektiranega *e* (*'ĉr'e'viěša* (R ed.), *dre'viěša* (R ed.), *'liět, 'miět, pa'piěū, piěč*);
 ← novoakutiranega *e* v nezadnjem besednem zlogu (*'kmiěta* (R ed.), *'miěčem, piěku, 'riěku, 'ziěle, 'ziěnska*).
uō ← stalno dolgega *q* (*'dru:q, 'gu:q, gu'ūq, klu:q, kru:q, 'mu:q, 'mu:qš,¹³ p'ru:q, 'pu:q, 'ru:q, 'su:q, ut'ru:qbi*);
 ← staroakutiranega *q* v zadnjem besednem zlogu (*'du:q, 'gu:q, 'ku:q, 'tu:q*);

¹¹ Tudi *'bu:q*.¹² Tudi *gus'pu:q*.¹³ Tudi *'mu:š* ali *'mu:š*.

- ← kratkega *o* (*mu'gu:ɔ̃*);
- ← nenaglašene *o* (ki je v govoru naglašen po naliki na osnovno obliko: *'zu:ɔ̃bi* (I mn.) po *'zu:ɔ̃p*);
- ← novoakutiranega *o* v nezadnjem besednem zlogu (*'du:ɔ̃ta*, *'xu:ɔ̃ja*, *'nu:ɔ̃m*, *'nu:ɔ̃ša*, *'p'ru:ɔ̃m*, *'sku:ɔ̃da*, *'vu:ɔ̃ta*);
- ← dolgega cirkumflektiranega *o* v položaju pred /j/ (*'g'nu:ɔ̃j*, *'tu:ɔ̃j*).
- e:* ← stalno dolgega *ě* in staroakutiranega *ě* v nezadnjem besednem zlogu v položaju pred /j/, /l/ in /ʎ/ (*'ce:ɥ*, *'če:ɥlu* (R mn.), *'de:laɫ*, *'je:l*, *'me:l*, *nə'pre:j*, *z'de:f*);
- ← podaljšane ali po naliki dolgega prej kratkega naglašene *e*, *ě* in *a* (po preglasu) v enakem položaju (*'pug'le:j*, *'uše:*, *'x'te:ɥ*, *'me:ɥ*, *'se:m* (prislov); *'de:j(te)*, *'ke:j*, *'se:j*, *'ze:j* 'zdaj');
- ← v izposojenkah in knjižnih besedah (*'de're:ktɔ̃ca*, *'fe:jst*, *'fre:j*, *nə'poděže:lju* (M ed.), *'p're:muk*, *'te're:n*);
- ← v posameznih primerih po umiku naglasa (*'e:dn̩*, *'je:mu* 'imel', *'se:det* 'sedeti', *'te:di* 'tedaj').
- o:* ← dolgega *ɫ* skupaj z /ʎ/ (*'bo:ɥxa*, *'čo:ɥn*, *'do:ɥk* 'dolg' (samostalnik), *'do:ɥbem*, *'ko:ɥnem*, *'mo:ɥzem*, *'po:ɥnem* 'polnim', *'to:ɥčem*, *'vo:ɥk*, *'žo:ɥna*);
- ← staroakutiranega *ɫ* (*'do:ɥga* 'dolga' (pridevnik), *'po:ɥxi* (I mn.), *'po:ɥna*, *'vo:ɥna*);
- ← *ɫ* skupaj z /ʎ/ pod kratkim naglasom (*'do:ɥk* 'dolg' (pridevnik), *'mo:ɥst*, *'po:ɥx*, *'po:ɥn*, *'to:ɥčt*);
- ← umičnonaglašene *ɫ* (*'do:ɥžn̩* 'dolžán', *'so:ɥze*);
- ← *o* in *a* različnega izvora v položaju pred istozložnim /ʎ/ (< *ɥ*, *ɫ*) (*'cəmp'ro:ɥje*, *'č'lo:ɥk*, *'du'mo:ɥ*, *'no:ɥ*, *'po:ɥ*, *'s'po:ɥnem*; *'čep'ro:ɥ*, *'g'lo:ɥ* (R mn.), *'p'ro:ɥ*).
- je:* ← *e*, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'čjeɫ*, *'rječ'em*, *'rjeɫla*, *'s'pjeɫla*, *'tjeɫa*, *'žjeɫa*);
- ← *ẹ*, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'g'rjeɫa*,¹⁴ *'k'lječ'u*,¹⁵ *'m'jeɫka*, *'pjeɫa*, *'tješka*);
- ← *ě*, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'brjeɫe*, *'vječa*, *'vrjeɫe*, *'žrjeɫ*);
- ← novoakutiranega *e* in *ə* v zadnjem besednem zlogu (*'kmjeɫ*,¹⁶ *'njeɫ*, *'pljeɫ*, *'žrjeɫ*; *'pjes*, *'tješ(č)*, *'vjes*);
- ← kratko naglašene *ẹ* in *ě* v zadnjem besednem zlogu (*'vječ*, *'zjeɫ*, *'sjeɫ*);
- ← *a*, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'čjeɫə*, *'mjeɫla*, *'pjeɫu*, *'sjeɫə*);
- ← včasih iz kratko naglašene *a* v položaju za *r* (*'brjeɫ* 'brat', *'əŋk'rjeɫ* 'enkrat').

¹⁴ Tudi še regularni refleks za *e*: *'g'rjeɫa*.

¹⁵ Starejši govorci še vedno uporabljajo regularni refleks za *e*: *'k'lječ'u*.

¹⁶ Uporablja se tudi *'kmjeɫ*, kar je nalično po stranskih oblikah (*'kmjeɫa* ...).

- uo:* ← *o*, ki je prišel pod naglas s končnega kratkega zloga (*at'ruoka* (T ed.), *'guora*, *'kuopat*, *'nuoga*, *pu'nuoč*, *'puod*, *'uokn*, *'uotrak*, *za 'uoglam* (O ed.), *'kuotu*, *'kuoza*, *'kuonc*, *'luonc*, *'uosa*);
- ← *o* po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'muoški*, *'muotn*, *'vuogu*, *'ruoka*,¹⁷ *'tuožba*, *'suodba*);
- ← novoakutiranega *o* v zadnjem besednem zlogu (*'čuoč*, *kr'uoč*, *'kuoš*, *'kuoj*, *'puot*, *š'kuof*, *š'ruoč*).
- ej:* ← stalno dolgega *ě* (*be'se:řda*, *g're:ř*, *'le:ř*, *'le:ři* (I mn.), *'me:řti* (I mn.), *m'le:řk*, *s'me:řx*, *s've:řča*, *tre:řbux*, *z've:řda*, *m'le:ři*, *p'le:ři*, *um're:ři*);
- ← staroakutiranega *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*b're:řza*, *'ce:řta*, *ku'le:řn*, *'le:ři* (I ed.), *'me:řt* (I ed.), *ne've:řta*, *pe:řna*, *pu'le:řn* (I ed.), *pu've:řdat*, *'re:řzat*).
- a:* ← stalno dolgega *a* (*'a:pn*, *b'ra:da*, *d'va:*, *g'la:va*, *g'ra:t*, *x'ra:st*, *k'ra:l*, *ku'va:č*, *l'dga:t*, *m'la:j*, *p'ra:x*, *tra:va*, *ř'ra:t* 'vrat');
- ← staroakutiranega *a* v nezadnjem besednem zlogu (*b'ra:ta* (R ed.), *k'ra:va*, *'ma:ti/ma:t*);
- ← kratko naglašenedga *a* (*b'ra:t*, *'fa:nt*, *'ga:t*, *'na:s*);
- ← cirkumfektiranega *a* (*'ča:st*, *'da:n*, *'ta:n*, *'ta:š*, *'ma:x*, *'va:s*);
- ← zgodaj podaljšanega *a* (*ut'ta:u* (R mn.));
- ← novoakutiranega *a* v nezadnjem besednem zlogu (*'ga:ne*, *'ma:ša*, *pa'ma:kne*, *'pa:jsji*, *'pa:xne*, *řsa:xne*, *'va:šk*).
- 3.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki
- ə* ← različnih kratko in umičnonaglašenedih samoglasnikov; pogosto kot dvojnična oblika različnim dolgim samoglasnikom (*'nəč/ 'ne:č*; *ənk'rat/ənk'a/ənk'rjet* 'enkrat', *'kəřn* 'kakřen', *m'la* 'mlad'; *'ənix/e:nix* 'enih', *'mənde* 'menda', *səvəde/səve:řde* 'seveda', *'vəlk* 'veliko').
- 3.1.3 Nenaglašenedi samoglasniki
- i* ← nenaglašenedga *i* (*ci'ga:n*, *x'i'ti:u* 'hitel', *iss'ta:rařa*, *t'iš'ři*, *zi'da:r*, *u'tru:řbi*);
- ← izglasnih *-aj*, *-oj*, *-ej*, *-je* (*řči:ri*, *řju:tri*; *z'ma:ni*; *'je:řpri* 'ješ-prenj'; *b'ra:ti* (I mn.)).
- u* ← nenaglašenedga *u* (*č'u'da:k*, *du's'ři*, *'pa:zduxa*, *su's'ři*, *tre:řbux*);
- ← nenaglašenedga *o* in *o* (po ukanju) (*du'ri:řše*, *'fa:jmuštə*, *gu'řu:ř*, *gus'pa:*, *xu'd'i:řl*, *'ja:guda*, *ku'ri:řn*, *ku'ri:řt*, *pudi'řja:š*, *pu'ma:gat*, *pu'ri:ř*, *'sa:mu*);
- ← *au*, *ou*/*eu* (*dš'a:ku*, *g'li:řdu*, *'ji:řsku*, *ru'na:t*; *'ce:nti'me:tru*, *'ci:řm'pru*, *'fa:ntu*, *Za'bu:řkuje*, *'če:řlu*, *'di:řnarju*);
- ← izglasnega *-eř* (*'djebu*);
- ← izglasnega *-eř* (*'řjetu* 'letel', *'či:řpu* 'čepel', *z'bu:řu* 'zbolel');

¹⁷ Zlasti pri starejših govorcih je še prisoten regularni refleks za nosni *o* /*uo*: *'ruoka*.

- ← izglasnega -*ǣ* (*'je:mu 'imel', pǣ'ni:ǣsu, 'pǣku 'pekəl', 'pǣšu, 'ri:ǣku 'rekel', ukra:du*);
- ← izglasnega -*i* (*dǣku:ǣpu, 'du:ǣbu, 'xuo:du, 'xva:lu, kǣa:tu*).
- e ← nenaglaščenega *ě* (*ce'dǣjǣ, čre'pi:ja, le'nuo:ba, le'si:ǣn, le's'ni:ǣka, le'vi:ǣca, ple'ni:ǣca, re's'ni:ǣca, se'nu:ǣ, sme'ja:t se, te'lu:ǣ, te's'tu:ǣ, zgre's'ǣjǣ; 'su:ǣset, 'uorex, 'vi:ǣdet*);
- ← nenaglaščenega *e* (*be'se:ǣda, le'tǣjǣ* (glagol), *te'li:ǣta* (R ed.), *ve'si:ǣda, ze'lǣen; 'ni:ǣsem, 'ni:ǣsema; 'mu:ǣrje, 'ni:ǣse, 'pi:ǣče, 'pu:ǣle, 'ri:ǣče, 'ti:ǣče*);
- ← nenaglaščenega *ę* (*kl'čǣjǣ* (3. os. ed.), *pe's'tǣjǣ* (I mn.), *'ja:strep, 'pa:met, 'fa:nte, 'mi:ǣze, 'ti:ǣle, 'žǣne* (I mn.));
- ← nenaglaščenega *i* (*de're:kt, de're:ktǣrca, 'xuo:det, m'ǣa:tet, s 'tri:ǣstem, u'vi:ǣčex, z'za:dnem*);
- ← posamično iz nenaglaščenega *a* (*'mǣnde, 'mu:ǣre*);
- ← posamično iz nenaglaščenega *u* (*spes'ti:jo*).
- o ← nenaglaščenega *o* in *ǫ* v primerih, ko ni prišlo do akanja ali ukanja, najpogosteje pa pri glagolu 3. os. mn. pret. (*o'be:ǣtal, ot'slu:ǣž, so, upros'ti:l; otruo:ǣ, so'se:ǣda*).
- a ← nenaglaščenega *a* (*ga, g'li:ǣdal, 'ni:ǣgdar, tre:ǣba*)
- ← nenaglaščenega *o* in *ǫ* po akanju (*ad, ad'la:gaj, z'bra:tam, ab'dǣ:ǣane, na Gra:čka 'gu:ǣra*);
- ← nenaglaščenega *e* (*anǣkrǣ*).
- ǝ ← nenaglaščenega *ę* (najpogosteje ob zvočniku ali zobniku) (*kl'čǣjǣ* (R mn.), *pǣ's'tǣjǣ* (R mn.));
- ← nenaglaščenega *e* (v enakem položaju) (*bǣda:ke, š'ti:rdǣsǣt, 'du:ǣbǣr, kmǣti:ja, prevǣli:ǣkrǣ*);
- ← nenaglaščenega *a* (v enakem položaju) (*nǣri:ǣdu, punǣ'je:n, rǣ're:ǣdu* (R mn.), *stvǣri:ǣjǣ* (R mn.), *tǣkra:t, za'spa:t*);
- ← nenaglaščenega *i* (v enakem položaju) (*cǣmp'ro:u:ǣ, 'xuo:ǣdǣ, pǣ'ti:ǣku, mǣnu:t* (R mn.), *s'pǣrvǣm*);
- ← nenaglaščenega *o* (v enakem položaju) (*dǣk'li:r, dǣku:ǣpu, de're:ktǣrca, nǣbǣenix* (R mn.), *tra:xtǣrji*);
- ← nenaglaščenega *u* (v enakem položaju) (*da'žǣjǣne* (I mn.), *da'ga:č, sǣxu:ǣ, š'tǣdi:ru*).

3.2 SOGLASNIKI

3.2.1 Zvočniki

Zvočniki /j, l, ɫ, m, n, r, v/ in [ɲ, ʋ] so nastali iz enakih glasov kot v izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu,¹⁸ poleg tega pa še:

- ʋ ← posamično iz *v* med dvema samoglasnikoma (*pu'ʋe:ǣdat 'povedati' zǣʋe:ǣdu se 'zavedal se'*).
- j ← *ń* (*'ji:ǣva*¹⁹ 'njiva', *'ku:ǣj, 'ku:ǣja* 'konja', *ku're:je* 'korenje', *ku'sta:ja* 'kostanja', *s'vi:ja* 'svinja');

¹⁸ T. Logar (1981: 29–33).

¹⁹ Tudi z enoglasniškim /i:/: *'ji:va* in *'i:va*.

- ← v posameznih primerih kot prehodni *j* (*g'ru:jzdeki*, *g'ru:ǝzje*, *'pu:ǝsla*);
- ← v posameznih primerih kot protetični *j* (*'jǝ'iti*, *'jǝsku* 'iskal').
- l* ← *l* (*klu:ǝč*, *kra:l*, *sti:ǝle*, *'vu:ǝla*, *'če:ǝli*, *'ka:pla*, *tru:ǝbla*, *'zjemla*);
- ← prvotnih skupin *-tl-*, *-dl-* (*kri:l* 'krilo', *'ši:l* 'šilo', *u'mǝel* 'ome-lo');
- ← skupine *-tl-*, *-dl-* v opisnem deležniku moškega in ženskega spola (*'bu:ǝla*, *'bu:ǝu* 'bodla, bodel', *c'vǝela*, *c'vǝeu* 'cvetela, cvetel', *'je:la*, *'je:u* 'jedla, jedel', *'pa:la*, *'po:u* 'padla, padel', *p'lǝla*, *p'lǝu* 'pletla, pletel').
- l* ← *l* pred zadnjimi samoglasniki²⁰ in na besednem izglasju (*zdǝ:l* 'zdelo', *regu'li:rǝla*, *štu:u*, *'fo:x*, *g'lo:u*).
- n* ← včasih iz *n* v vzglasju in pred soglasnikom (*ž'ni:m*, *'kuonski*).
- r* ← *r* skupaj z *ǝ* (*dǝ'za:t*, *ǝtmo:uǝe*, *pǝtvi:č*).

3.2.2 Nezvočniki

Nastali so iz enakih glasov kot v izhodiščnem fonološkem sistemu, poleg tega pa še:

- g* ← *d* pred *n* (*g'na:r*);
- ← *d* pred *l* (*g'le:ǝtu*).
- k* ← *t* pred *l* (*k'la:ču*);
- ← *tǝ* (*'ke:ǝdǝ*, *kje:*, *tri:ǝkič*).
- x* ← *k*, *g* pred *t*, *k*, *m* (*'mǝexki*, *'nuox*; *'du:ǝxtǝ*, *tra:xtǝ*; *x'ma:l*);
- ← *g* posamezno v izglasju v besedi bog (*'bu:ǝx*).
- š* ← *s* po asimilaciji (*š'ča:som* 'sčasoma');
- ← *šč* (*'jǝše*, *'gu:ǝša*, *'tǝšč*).
- ž* ← *z* pred orodnikom zaimka 'on' (*ž'ju:ǝ* 'z njo', *ž'ni:m* 'z njim').

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih nezvočnikov po prilikovanju sledečim zvenečim nezvočnikom, nezveneči nezvočniki pa bodisi iz sledečih nezvenečih nezvočnikov ali pred premorom. Isto velja tudi za nezvočnike, ki so v ta položaj prišli po redukcijah.²¹

Nezveneči nezvočniki so v nekaterih primerih pridobili zvenečnost pred zvenečimi nezvočniki sledeče besede (*'ku:ǝg bi* 'kako bi', *'tu:ǝd z vodo'vǝ:dni s'ku:ǝpno-sti* 'tudi z vodovodno skupnostjo', *ǝse: ǝkǝǝb zǝ'pa:t* 'vse skupaj zaspalo', *d'va:jzd g'lo:u* 'dvajset glav') ali redko pred samoglasnikom iste besede (*tǝgu:* 'tako').

3.3 PROZODIJA

3.3.1 Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami: naglašena sta *e* in *o*, ki sta bila prej pred naglašeni kratkimi zlogi (*'ku:ǝsa*, *'sǝestra*); naglašen je prednaglasni polglasnik (*'mǝǝgla*); naglašeni so vsi samoglasniki pred prvotnimi kratkimi zadnjimi zlogi (*'ci:gan*, *'dǝǝkle*, *'uotǝk*).

²⁰ Dosledneje pri starejši generaciji.

²¹ Primere glej pri 2.2.2.1.

- 3.3.2 Kolikost je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami: dolgi samoglasniki, ki so bili kratki naglašeni v nezadnjih zlogih, so se podaljšali (*dǎ:tu*, *'ja:guda*, *kra:va*, *ǔza:mem*); dolgi so tudi samoglasniki, ki so prišli pod naglas po premiku naglasa s končnega kratkega zloga po t. i. sekundarnem premiku (*č'lo:uk*, *r'uoosa*, *'žjēna*, *'mjēgla*); večinoma so dolgi samoglasniki v zadnjih ali edinih besednih zlogih (*b'ra:t*, *kmi:čt/kmjet*, *kru:x/kru:ux*, *'ku:p'/ku:up*, *'mišš*, *'si:t*).
- 3.3.3 Tonemskih nasprotij ni.

4 ONEMITVE

4.1 SAMOGLASNIKI

- 4.1.1 Onemevajo predvsem samoglasniki *i*, *ě* in *o* ter *əv* položaju ob zvočnikih in v izglasju.
- 4.1.1.1 Prednaglasni *i* onemi v položaju ob zvočniku, v predponi *iz-* in v nekaterih besedah v vzglasju (*b'tu*: 'bilo', *š'ruok* 'širok', *žvija* 'živina'; *sp'la:ču* 'izplačal'; *mǎ:ta* 'imela', *'ma:ja* 'imajo'). – Ponaglasni *i* onemi v priponi *-i-* glagolov IV. glagolske vrste v nedoločniku, kadar se koren končuje na zvočnik, ali za pripornikom (*b'ra:nt*, *d'ra:št* 'drážiti', *x'va:lt*, *'kju:pt* 'kupiti', *'mi:rt* 'meriti', *u'miššjt* 'umisliti se', *u'pa:st* 'opaziti') ter v nedoločniku v priponi *-ni-* II. glagolske vrste (*d'vi:gǔt*, *'ri:nt*, *spu'ta:kǔt*, *ǔsa:xǔt*, *z'məzǔt*). Onemi tudi *-i-* v priponah *-ica*, *-(i)čina*, *-ijan*, *-nica*, *-nik* (*ba:pca*, *'ju:žna* 'južina', *'ri:čjēna*, *š'ma:rǔca*, *'zi:čjēk*). – Izglasni *i* onemi v D in M ed. samostalniki I. ženske sklanjatve (*'nu:ok*, *pə'nu:ok*; *'vuo:da*, *u'vuo:t*; *š'ta:l*, *ǔš'ta:l*; *ǔ'su:l*) in v M II. ženske sklanjatve (*pu'pa:met* 'po pame-ti'). Končni *i* onemi še v D in M ed. zaimkov (*'mjēn*, *pə'mjēn*; *'tjēp*, *pə'tjēp*), v določni obliki pridevnikov (*ta m'la:t*, *ta p'ričdǔ*), v vrstilnem števniku (*ta tričk* 'tretji') ter v prislovih (*d'ku:l* 'okoli', *pu'dni:čjē* 'podnevi', *pu'nuoč* 'ponoči').
- 4.1.1.2 Nenaglašeni *ě* onemi ob zvočniku in v pridevniški končnici *-ěga* (*č'lo:uk*, *s'ja:t* 'sejati', *s'ki:ra* 'sekira', *'vej:da* 'vedela'; *d'ru:ugga/d'ru:uzga*, *nag'ra:dǔga*, *'ta:gga/ta:zga*, *v'suo:ga*).
- 4.1.1.3 Onemevanje prednaglasnega *o* je redko (*x'te:u* 'hotel'), v izglasju pa pogosto (*č'išt* 'čisto', *'kuončǔ* 'končno', *'le:jt* 'leto', *'me:št* 'mesto', *pre'ma:t* 'premalo', *put're:bǔ* 'potrebno', *'trišt* 'tisto', *tškišt* 'takisto', *'tu:lk* 'toliko').
- 4.1.1.4 Onemel je tudi polglasnik v priponah *-əc* in *-ək* zadnjem besednem zlogu (*x'le:pc*, *x'la:pc*, *'kuonc*, *'kuosc*, *'pe:šk*, *'pi:čk*, *'tuork*).
- 4.1.1.5 Onemitev *e/ě* je redka (*g'na:r*, *nə'je:n*).

4.2 SOGLASNIKI

- 4.2.1 Zvočniki
- 4.2.1.1 /j/ (< *n*) pred naglašanim ali nenaglašanim *i* onemi (se z njim zlije) v vzglasju in izglasju (*'i:va/i:va*, *'uo:gi* 'ogjenj', *'kuosti* 'kostanj').

- 4.2.1.2 V primerniku in presežniku se /j/ pogosto zlije z nenaglašenim *i* ('*ta:ži/fo:ži*, '*vi:šji*, '*vi:čji*; '*na:r'vi:čji*).
- 4.2.1.3 V skupini *črě-*, *žrě-* je /r/ ohranjen le v posameznih primerih (*č'rejda*, *č'rejšja*, *č'repi:ja*, *ž'rebič*), drugje je /r/ onemel (*žjēbu*, '*če:u*l).
- 4.2.1.4 /r/ je onemel v posameznih besedah (*pa:rkα* 'parkrat').
- 4.2.1.5 /l/ je onemel v posameznih primerih (*mi:səm/mi:sim* 'mislim').
- 4.2.1.6 /v/ se zlije s sledečim /u/ oz. /u:/ in /uo/ oz. /o:/ (*du'rrišše* 'dvorišče', *x uja:kam*, '*su:j* 'svoj', '*u:s* 'voz', '*u:zi:čki* 'vozički'; '*uo:zu*, '*uoda*).
- 4.2.1.7 /n/ je onemel v posameznih primerih (*pu'si:čbi* 'posebni').
- 4.2.2 Nezvočniki
- 4.2.2.1 V skupini *pt-* onemi /p/ ('*te:č* 'ptič', '*tijči* 'ptiči').
- 4.2.2.2 V prvotnih skupinah *tl*, *dl* je /t, d/ onemel (*kri:l*, '*vi:le*, '*sa:t*, '*ši:l*, '*vi:lce*, '*le:ju* 'dleto'), enako tudi v preteklem deležniku glagolov s korenomo na /d, t/ (*pa:u*, '*pa:ta*, '*b'uo:u*, '*b'uo:ta*, '*p'lje:u*, '*p'lje:ta*) in glagola 'jesti' ('*je:u*, '*je:ta*) ter po onemitvi *e* v samostalniku 'postelja' (*pu:qsla*).
- 4.2.2.3 /d/ je onemel v posameznih primerih (*ze:j* 'zdaj'), tako tudi /t/ ('*tijš* 'tisto').
- 4.2.2.4 /č/ je onemel v skupini *šč* ('*ri:eušna*, '*šetijne*, '*tješ*).
- 4.2.2.5 /k/ je onemel v posameznih besedah ('*ka:šne*, '*ka:šna*, '*fo:x* 'lahko').

5 NAREČNO BESEDILO

Če ti prašič na kolinah pobegne ...

'*Ja:*, je *b'lu:u* *u:se*: '*su:orte* ...*ə*... *Ku smo se sp'ra: u*l'*tu:t*'*ka:m* *kla:t*, *pa sa b'lij* '*tu:t*'*ta:k* *gusp'u:da:rji* *ən* '*ma:t*'*fa: u*last, '*nje*: *Sa* *ən* '*ma:t*' *pə'si:čja* *rəzd'ra:žl* ...*ə*... *pa* *če se* '*ne:šji* *pra:* *u*'*ca:jt* *pu'bi:ru*, *je* '*tu:u*t *pu'ka:du* *p'rješč*, '*nje*, *təku*: *de sŋ* *ga* '*žje* '*puo*l *na* *těre:ni* *k'la:t* ...*ə*... '*Jəs* *sŋ* '*li:etu*, *se s'po: unem*, *əŋkrjət* *sŋ* '*bi: u*'*tu:u* *kəle* *pə* *səse:idi*, *pa spes'ti:jo* *pə'si:čja* '*u:ejn*, *pa s've:de* *je* '*bi: u*šē '*tak* *pə'ce:j* '*la: u*fərski, '*ne:j* '*je:mu* *vəli:k* *špi:exa* *nə* '*sje:p*. ...*ə*... *Ker u*čā:s *se je* *štu:* *za* *špi:ex*, *u*čā:s *sa* '*žre:nske* '*mi:rlē*. *Tu:klē* '*pərstu*'*ma:ma* *dəbi:elga*, *tri:* '*pəste*, *šti:r* '*pəste*, '*pi:et* '*pərstu*. *G'do:r* *i* ... '*ki:ra* *j* '*mā:ta*, *de ga* *j* *zrē:dj:ta*, *de j* '*bi: u*'*pi:et* '*pərstu*'*djebu*, *səve:ide*, '*ta:k* *j* '*bi: u* *zənim*... '*tu:u*t *gusp'u:di:ja* *zanəmi:jva*, '*nje*: *In smo se* '*xə:cal* ...*ə*... *pa je* ... *če se je* *gusp'u:di:ja* '*žje* '*puo*l '*tu:u*t *iss'ta:ra:ta*, ...*ə*... *pa je* '*rjekla*: »*Ta:ke* *pə'si:če* *nə* '*bu:* '*vječ*, *ku bum* '*jəs* *admə:ta*,« '*nje*: ...*ə*... *Səve:de* *smo se* *smi:ja:l*, '*nje*: *To je* *ən* '*ma:t* '*xə:ca*, *ən* '*ma:t* *pa* '*re:is*, '*nje*: *No:*, '*puo*l *smo* ... '*tu:u*t *je* *p'rješč* *pu'be:jgnu*, '*puo*l *sŋ* *ga* *pa* *za* '*ri:ep* '*ra:jdu*, *sŋ* '*li:etu* *za* '*ni:m*. *Je* '*šo: u* *u* ... *u* ... *iz* *vəsi:j*, *pa g* *d'r* *u:ugi* '*xri:š* '*d'uo*l, '*jəs* *pa* '*kə* *za* '*ri:ep*, *de sŋ* *ga* '*puo*l *nə*'*za:j* *d'bəmu*, '*puo* *pa* '*kə* *də're:kt*'*nu:tə* *u*š'ta:la, *sma* *ga* '*kə* *u*š'ta:l *kla:l*.

Əŋkrjət *se s'po: unem*, *ku sma* *pəpə* '*na:m* *dəma: kla:l* ...*ə*... *Si je* *pa* '*su:əst* '*žjenu*. *Sa* *šlij* *na* *Gra:čka* '*g'uo:ra* *x* *pu'r* *u:ok*. *In* *pə'spi:la* '*d'uo*l *pu* '*xri:bi* *muzəka:nt*, *səve:de* *pa* '*d'uo*l '*mijm*, *g'lijx* '*mijm* '*na:še* *š'ta:le*. *Mij* *se* *pa* *sp'ra: u*lāmo, *smo* *təst* '*ca:jt* *u* *svi:ja:ki* *b'lij*, *pa* '*ne:šma* '*ve:ijl*, *če* *sa* '*žje* *təgu*: *b'lijš*. '*Po:* *pa* *səve:ide* ...*ə*... *ška:rpa* *j* *b'la:* *še* '*ta:k* ...*ə*... '*jje:uše* *nəme:ist* *š'ka:rpe*, *urgəna:l* *bə'tu:ənske*, '*nje*: *So* *b'le:* '*tijste* '*jje:uše*, *pa j* *b'lu:* '*tijst* ...*jə*... ...*jə*... '*ma:ŋka:ta* '*ki:ra*, '*nje*: *Pa j* *s'ko:ču* '*ki:r*

'nu:ut̪, šv̌æde, in je 'ue:šla p̌řši:ja. Pa u... P̌řši:ja pa u... 'nu:ut̪ u ǧnu:ǰpca, 'puo: pa u ǧnu:ǰpca za 'ju:i. Jo pu'dje:rema d'ku:l, 'xi:jt̪ 'ǰæ za'ku:dem, ǧta:va je še'ta:m 'ma:ɪ 'ue:ǰn gli:da:la, 'xi:jt̪ kri: p̌řst̪re:ž̌eja, pa p̌ri:je mu:žka:nt. At'ta:m pa ũle:če. »J̌ə'be:š̌ ũkre:j, « šp̌'ri:eǩu, »če'ne: 'ma: še't̪iebe!« 'Puol se pa sme:ji:ja, pa sa š̌li:ǰ 'duol ňp̌re:j. 'Na, in 'puol sma pa 'm̌i:t̪i:ut̪ 't̪i:st̪ d'ba:rxal pa špu:u:cal, 'tku: de 'puol, ku sa na'za:j š̌li:ǰ smo pa 'ž̌i:ē'm̌ä:ɪ u:rǧna:l, 'tku: de šp̌ še'puoli en š̌ti:ēfan 'pi:jt̪ 'da: u. Šp̌'ri:eǩu: »Ze:j pa, če'č̌i:ete pu'ča:kat, bu:če pa 'ž̌i:ē 't̪o:x en 'ma:ɪ p̌č̌i:ēnga ďəbi:ɪl, « 'ňje. In t̪ku: je bla ku'ľi:ja 'fe:rtik 'puol.

Otroška vragolija

'Ja:, 'tu: je b̌lu: pa t̪ku:u. 'Mu:ɔ:əm pu'ue:ɪdat. 'Šǰestra 'M̌i:ja je b̌la: 'na:jsta:re:jša, pa j'ku:xala. Sma 'm̌ä:ɪ en š̌pu:ɪ'xe:rt, 'ta:k'zi:dan, pa j'bi:u še'tku:, en 'ma:ɪ se je ka'dj:ɪ 'ue:ǰn, 'mi:sim, 'tu:t'nu:ut̪ pu't̪i:st̪i 'ku:u:ɔ:ɔ'č̌mi, 'tku: de 'ž̌i:ē'ne:jsi 'vi:ju du u ďru:k'ku:ɔ:ɔ, 'ňje, 'ǩje:ije 'ki:r. Pa je 'tku:le žju:tri 'ki:řǩət̪ ž̌ga:ňče 'ku:u:cala, pa je 'v̌rgla 'ja:ǰč̌ka 'nu:ut̪, 'ňje. 'J̌as pa 't̪i:st̪ č̌ez 'uoǩň š̌pe:ju, 'u:na 'ni:ǰ'vi:ɪdla, če ja 'ǰas 'vi:ɪďň, 'ňje. Pa šve:de, je š̌la: 'ue:ǰn pu'ďənu, 'ǰas pa 'xi:t̪ 'nu:ut̪, pa ž̌li:ja šp̌ ž̌ə 'je:mu p̌řšti:mana, šp̌ja 'ž̌i:ē u'ž̌je:pi'je:mu, 'xi:jt̪ 'ja:ǰca 'ue:ǰn, pa ǧri:ema za 'uoǧlam. 'Puol pa 'ǰas't̪i:sta 'ja:ǰč̌ka ... 't̪i:st̪ šp̌ 'ǰas p̌rec pu'je:u, je b̌lu: p̌rec 'fe:rtik, 'ňje. B̌res ... ǩru:xa 'tku: 'ne:ǰb̌lu: ... ə... 'Puol šp̌ pa š̌pe:ju 'nu:ut̪, 'ku:u:k se bu 'ri:xt̪ala, 'ku:u:k bu 'ja:ǰč̌ka 'ue:ǰn du'ba: ũla:ia iz ž̌ga:ňču. In /SMEH/ 'ji:še, 'ji:še, 'ja:ǰč̌ka'ne:ǰ. 'Ňəč, 'mu:oǧl a je 'ri:eva žč̌i:et̪ ž̌ga:ňče 'me:š̌at. 'Po: je pa t̪ki:st̪ na ďru:ob̌ň 'me:š̌ala. Pa je pa 'tku: 'do: ũk' me:š̌ala, šve:de 'ja:ǰce'ne:ǰb̌lu:. 'P̌ənu se ji 'ču:u:ɔ:ɔ'žďä:ɪ, pa se je ďru:u:gič, pa t̪ri:kič t̪ki:st̪ ňə'dj:ɪ, 'ňje, 'puol je pa pu'š̌i:ja, šve:ide, de ta 'ma:ɪ 'pu:ɔ:ɔ' tu: 'ďä:ɪa, 'ňje. 'Je, ũčas je 'bi:u... je 'tu:ut̪ 'ka:š̌ň š̌p̌ǰeǩ'v̌rgla 'nu:ut̪, al pa č̌i je ač̌vi:rke ta'pj:ɪa. ũčas sma 'm̌ä:ɪ 'ǩə p̌řka:je:n š̌p̌ǰeǩ, sma s 't̪i:st̪im za'č̌i:je:ɪ. ũčas 'ne:sma ta'pj:ɪ ma'šti:t̪ku:, ũsaj p̌ř nas 'ňje. Sa b̌li:ja 'du:ob̌ň ač̌vi:rki, 'ne:ǰ... je b̌lu:u' tu:u 'ǩə 'fa:ǰn. Sa na ďəbi:ɪl na're:jzale, pa če se je le'pu:u ta'pj:ɪ, je b̌lu: 'ǩə 'fa:ǰn, 'ňje. Pa ǰb̌lu: 'fa:ǰn, če šp̌ 'ki:řǩət̪ p̌ř 'ľje:tu'ta: x'ra:ŋǧɔ, de šp̌ 'ki:rga 'xi:jt̪ šti:ēgnu 'ue:ǰn, pa sma š̌li:ǰs'pi:et̪ za 'uoǧlam, 'ňje.

Viri in literatura

- KOLETNIK, Mihaela, Fonološki opis govora v Radencih, *Jezikoslovní zapiski* 6, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 2000, 155–165.
- LOGAR, Tine, Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem, *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvačenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 29–33.
- *KARTA slovenskih narečij*. Karto priredila: Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe Dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU. Besedilo: Tine Logar. Ljubljana 1993.
- NOVAK, France, Bučka (OLA 16), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrps-*

- skih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 139–145.
- OROŽEN, Martina, Šmarje pri Jelšah (OLA 18), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 157–163.
- RAMOVŠ, Fran, *Historična gramatika slovenskega jezika II, Konzonantizem*, Učiteljska tiskarna, Ljubljana 1924.
- Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov, *Slavistična revija* 3 (1950), št. 1–2, Ljubljana 1950, 16–23.
- *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, Znanstvenoraziskovalni center SAZU (ponatis izdaje leta 1936), Ljubljana 1995.
- RIGLER, Jakob, Ribnica (OLA 14), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 125–132.
- SMOLE, Vera, *Govor vasi Šentrupert in okolice, Glasoslovje in naglas*, Magistrsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1988.
- Govor vasi Šentrupert in okolice, *Razprave – Dissertationes XIII*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1990, 257–273.
- Slovenska narečja in zanimivejši pojavi v razvoju kratkega vokalizma, *XXXIII. SSJLK*, Ljubljana 1997, 281–288.
- Fonološki opis govora vasi Šentrupert (SLA 262), *Jezikoslovni zapiski* 4, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 1998, 73–88.
- ŠKOFIC, Jožica, Fonološki opis govora kraja Lom pod Storžičem (SLA 204), *Jezikoslovni zapiski* 6, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 2000, 141–154.
- TOPORIŠIČ, Jože, Vokalizem moščanskega govora v brežiškem Posavju, *Dolenjski zbornik*, Novo mesto 1961, 141–163.
- Mostec (OLA 17), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 147–156.
- *Enciklopedija slovenskega jezika*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1992.
- ZEMLJAK, Melita, *Govor Lok pri Sevnici*, Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta, Maribor 1997, 285–305.
- *Govor Zabukovja nad Sevnico, Glasoslovje in naglas*, Magistrsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2000, 193–212.
- ZORKO, Zinka, Samoglasniški sestavi v narečnih bazah, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana 1994, 325–343.

Phonological Description of the Local Speech of Stržišče

Summary

The local speech of Stržišče (and the hamlet Loke) is a part of the Sevnica-Krško speech. This transitional speech from Posavje belongs to the Štajersko dialect and shows both older Dolenjsko and newer Štajersko features. Because of its unpredictable doublets for linguistic phenomena of the same kind, resulting from the present-day mixing of population from the neighbouring dialectal areas, this speech might be considered as a mixed one.

The quantitative opposition is still preserved but is gradually disappearing under the influence of the Štajersko dialects where the short stressed vowels are being lengthened. The influence of the Štajersko dialects caused the loss of the tonemic stress.

Besides the general Slovenian stress-shifts, the shift-back to the pre-stress vowels e and o ('kʷo:sa, 'sʲe:stra), and to the pre-stress schwa ('čʲe:bər) occurred as well in the local speech of Stržišče. This resulted in the loss of the stress pattern where the ending is stressed. Stress is also typical of all vowels before the primarily short stressed syllables ('dʲe:kle). In combination with a preposition or a prefix the long circumflex was shifted back for one syllable (met 's:abi, na'ri:ɛd] and in some words the primarily mobile stress became fixed on the analogy with the nominative case ('žʲe:lut 'žʲe:luda).

The vowel system consists of: the long stressed vowels: i:i:ĩ (with the positional variant [i:]), u:u:ũ (with the positional variants [ü], [ü:ũ], [iü:]), i:ɛ, u:ɔ, e:, o:, ie:, ʷo:, e:i (with the free positional variant [ä:]), a:, əɾ; the short stressed vowel ə and the short unstressed vowels: i, u, e, (o), a, ə. The syllabic sonorants are: ɭ, ʃ, ŋ, ŋ. There is no syllabic ɾ in this speech.

Quite frequently the vowels i, ɛ, o, ə become silent when in combination with a sonorant and in word-final position.

The consonant system consists of: the sonorants: ʷ, v, j, l, ʃ, r, m, n, [ŋ], and the voiced and voiceless consonants: p, t, c, č, k, b, d, g, f, s, š, x, z, ž. Peculiarities in their development are: ʃ > l; ń > j/n; in individual cases v > ʷ; the primary groups -tl-, -dl- and the -l participle of the masculine and feminine genders > l; l > ʃ before back vowels and in word-final position; the groups -dn- and -dl- > -gn- and -gl-; -tl- > -kl-; -tj- > -k-; -šč- > -š-; after the assimilation also -s- > -š-; the preposition z 'with' becomes ž in the instrumental case of the pronoun on 'he'; there are only individual instances where the groups -čre- and -žre- are preserved; a voiceless consonant before a vowel within a word may even become voiced, although this happens only rarely.